

„ПОСЛЕДНА РАДОСТ” - ЙОВКОВ

(анализ)

Една по-сложна трактовка на проблема за оцеляване на човека в условията на войната дава разказът „Последна радост”. Образът на Люцкан е като тип-герой, пленник на красотата. Чрез него Йовков гради основния естетически модел за човешката личност, пребиваваща в непрагматично естетическо време и пространство – светът на цветята и любовта като знаци за красотата. Този свят е алтернативен на тривиалния прозаичен свят – неприспособимост, неадаптираност и в мирновременния и военния бит; за последната сцена две гледни точки на жеста – извод естетическия порив умира последен. В тази творба се налагат общочовешки мотиви за същността на живота. Той поставя два основни проблема и е разделен на два дяла – мирновременния и войната.

Разказът започва с ретроспекция, като се показва градът след войната. Люцкан също е споменат. Утвърждава се идеята за преходния човек и непреходната човечност. Тези неща се превръщат в нравствена памет.

В първия главен топос е градът, даден в развитие. Той е социален свят, който носи ограниченост и затвореност. Промяната идва отвън. Новото се премесва с миналото и настоящето. „Последна радост се състои от 10 части. Пет от тях са посветени на мирновременния живот. Люцкан е фигурата, която обединява двата времеви пласта. Той е чудака, романтик, живее в пределите на един свой, различен свят. Люцкан е вън от традиционната психика на обикновените трудови хора. Увелича го красотата към цветята. Героят носи духовното блаженство, безобидна честота на душата, която е свърталище на обичта. Времето, когато се описва мирът е сегашно, т.е. то е вечно. За Люцкан цветята са символ на красота и любов и той ги разнася с радост, като тълкува емблематичното им значение. Градът, в който живее е обрисован в празник и в делник. Света, в който попада Люцкан е пазарът. Сред него той е необикновен със своята професия – единственият продавач на цветя. За него най-точно е авторското определение – Люцкан е сиротинка. Контрастното противопоставяне на човек – действителност е залегнало дълбоко в същността на образа. Този контраст се засилва сред ужасите на войната. Двата свята се пресичат на гарата, когато мирните хора стават войници. Гарата е емблематичен знак – спирка, място начало и край на някакво движение, среща и раздяла за промяна. Йовков използва този топос, за да покаже непрекъснатата промяна на света. Индивидите се превръщат в мнозинство. Войната изпъква с всичкото зло, което носи. Много силно се проявява конфликтът между красивото и грозното. В този абсурден свят Люцкан е необикновен, странен. Той не познава смисъла на войната, не разбира как е попаднал и къде отива: „Войната, което виждаше сега беше безмилостна, страшна и главно неясна и неоправдана”. Миналото, мирният живот, някогашната радост са потъпкани от войната. Образът на Люцкан, въпреки дълбоко трагичната окраска е отражение на живота. С особена символност е разкрит героят и заобикалящите го по време на

войната. Тя присъства чрез военното облекло. Представата „мравуняк“ обезличава, деперсонализира и насочва към примитивност. Колоната, която се движи като змия насочва към фолклорни архетипи, а образът на змията символизира страдание, зло, смърт, коварство. Войната е представена и чрез природната картина подобно на Вазовия разказ „Иде ли?“ с описанието на калта, дъжда, мъглата. Тук хората се оварваряват, стават първични. Злото се превръща в основа на човешкото поведение. Мястото на Люцкан е в мирния свят. Той е вън от мнозинството. В нея Люцкан не става като другите, защото е вън от света на злото, той е идеалист. Разказът е разделен на дялове, защото всяка случка е сама за себе си. Използвана е ретардация, за да се разкрие психологията на хората, изявяваща се чрез тяхното всекидневие. Балканската война е свещена. Войниците са доброволци и така доказват мъжкото, воинско начало на българите.

Смъртта на Люцкан е с усмивка. В последния жест – протегнатата към лайкучката ръка е въплътен копнежът към живота. Това е последният ярък символ на човешката красота и поезия. Показан е не само жеста, но и символът – малкото бяло цвете. Бялото символизира чистотата и надеждата. Тук се преплитат двете начала у Йовков – романтичното и реалистичното. Люцкан умира и реалността побеждава. Заключителният пейзаж съдържа контраст и ирония. Санитарният полковник вижда в протегнатата ръка героичен устрем. На него Йовков противопоставя чрез вътрешния монолог на младия войник реалността: „бедният, в последната си минута той като че ли се е мъчил да откъсне това цвете“.